

Проблемні аспекти кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації

ШАКУН Василь*

доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії правових наук України, професор кафедри кримінального права Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9165-9190>

Анотація. 14 жовтня 2014 року було встановлено кримінальну відповідальність за подання суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбаченої Законом України «Про запобігання корупції», або умисне неподання суб'єктом декларування зазначеної декларації (ст. 366-1 Кримінального кодексу України). Проте Конституційний Суд України дійшов висновку, що використання юридичних конструкцій, у яких немає чіткого переліку законів, унеможлиблює однозначне визначення кола суб'єктів злочину, а відсильні норми унеможливають встановлення кола їх адресатів. На підставі зазначеного рішення 4 грудня 2020 року, відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення відповідальності за декларування недостовірної інформації та неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування», ст. 366-1 КК України було виключено та доповнено ст. 366-2 КК України. Метою статті є аналіз проблемних аспектів кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації. Під час вивчення проблемних аспектів кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації використано такі методи наукового пізнання, як дедукція, діалектичний, догматичний (логіко-юридичний), індукція, моделювання, порівняльно-правовий, системний тощо. Констатовано, що чинне антикорупційне законодавство України має низку недоліків, які можна виявити лише під час правозастосування. З метою покращення реалізації кримінального законодавства в частині відповідальності за декларування недостовірної інформації обґрунтовано необхідність пп. «е» п. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції» виключити, а пп. «д» викласти в такій редакції: «д) особи рядового і начальницького складу державної кримінально-виконавчої служби, особи начальницького складу служби цивільного захисту, а також посадові та службові особи органів прокуратури, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, Бюро економічної безпеки України, дипломатичної служби, державної лісової охорони, державної охорони природно-заповідного фонду, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, і центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику». Недосконала конструкція окремих кримінально-правових норм не лише викликає теоретичні фахові дискусії, а й впливає на правозастосовну діяльність. Зауважено, що з метою усунення проблемних аспектів кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації необхідно внести низку змін до національного законодавства

Ключові слова: кримінальна відповідальність; корупція; декларування; службова особа; недостовірна інформація

Історія статті:

Отримано: 27.02.2023

Переглянуто: 30.03.2023

Прийнято: 28.04.2023

Рекомендоване посилання:

Шакун В. Проблемні аспекти кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2023. № 1 (25). С. 18–27. doi: 10.33270/01232502.18.

*Відповідальний автор

Вступ

Протидія корупції завжди була одним з пріоритетних напрямів діяльності органів державної влади. Однак лише з початку 2014 року в Україні почали запроваджувати дієві антикорупційні заходи, що посприяли істотному обмеженню корупційних виявів. Згідно з даними Міжнародної організації «Transparency International», упродовж останніх років Індекс сприйняття корупції (далі – ІСП) в Україні зріс із 25-ти до 30-ти балів. Водночас результати цих досліджень засвідчують, що досягнутий останніми роками прогрес не задовольняє очікувань суспільства, оскільки є надто повільним. Загальний рівень сприйняття корупції в Україні залишається високим (2019 року, набравши 30 балів зі 100 можливих, Україна за ІСП посіла 126-те місце серед 180-ти країн). Низькі темпи реалізації антикорупційної політики в державі суттєво сповільнюють її економічне зростання. Результати опитування представників бізнесу дають підстави стверджувати, що поширеність корупції та недовіра населення до судової системи є основними перешкодами для залучення в Україну іноземних інвестицій¹ (Shakun, 2020).

Створення дієвого механізму запобігання та протидії корупції є одним з важливих напрямів реалізації державної політики. Передумовою для забезпечення якісного результату за цим напрямом є прийняття нормативно-правових актів стосовно притягнення винних осіб до відповідальності за вчинення таких видів кримінальних правопорушень. Удосконалення чинного КК України повинно здійснюватися з урахуванням загальноновизнаних міжнародних і європейських правових стандартів і принципів, що зумовлено активною участю нашої держави на міжнародно-правовій арені. З метою запобігання та протидії корупції Верховна Рада України 14 жовтня 2014 року прийняла Закон № 1700-VII «Про запобігання корупції»², яким встановлено кримінальну відповідальність за подання суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбаченої Законом України «Про запобігання корупції», або умисне неподання суб'єктом декларування

зазначеної декларації (ст. 366-1 Кримінального кодексу (далі – КК) України)³ (Shakun, 2020).

Упродовж тривалого часу ця норма виконувала свою функцію щодо недопущення порушень антикорупційного законодавства шляхом декларування недостовірної інформації чи неподання декларацій. Однак рішенням Конституційного Суду України від 27 жовтня 2020 року № 13-р/2020 у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» та КК України визнано такою, що не відповідає Основному Закону (є неконституційною), ст. 366-1 «Декларування недостовірної інформації» КК України. У рішенні Конституційного Суду України зазначено, що подання суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей у декларації, а також умисне неподання декларації хоч і свідчать про порушення вимог антикорупційного законодавства, однак такі діяння не можуть заподіяти істотної шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі в обсягах, необхідних для визнання їх суспільно небезпечними відповідно до вимог ст. 11 КК України⁴. Цим рішенням Конституційний Суд України загальмував антикорупційну реформу, посприявши «вседозволеності» й «безкарності» за декларування недостовірної інформації чи неподання декларації, оскільки в умовах сьогодення правоохоронні органи не можуть притягнути винних осіб до кримінальної відповідальності через брак необхідної кримінально-правової норми (Shakun, 2020; Babanina, & Yurikov, 2020).

Для відновлення кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації чи неподання декларації Президент України подав на розгляд Парламенту проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відновлення відповідальності за декларування недостовірної інформації та неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування», у якому передбачено виключити з КК України ст. 366-1 й доповнити його ст. 366-2 «Декларування недостовірної інформації» та ст. 366-3 «Неподання суб'єктом декларування декларації особи,

³ Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

⁴ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Закону України «Про запобігання корупції», Кримінального кодексу України від 27 жовт. 2020 р. № 13-р/2020 (справа № 1-24/2020(393/20)). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v013p710-20#Text>.

¹ Про засади державної антикорупційної політики на 2021–2025 роки : Закон України від 20 черв. 2022 р. № 2322-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text>.

² Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.

уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування». Санкції зазначених статей передбачатимуть більш м'які види й розміри покарань, порівняно зі ст. 366-1 КК України. Крім того, покарання у вигляді позбавлення волі пропонують встановити лише за ч. 2 ст. 366-2 КК України у зв'язку з високим рівнем суспільної небезпечності («якщо недостовірні відомості відрізняються від достовірних на суму понад 2000 прожиткових мінімумів для працездатних осіб»)¹ (Shakun, 2020).

4 грудня 2020 року було прийнято зазначений вище Закон, який забезпечує невідворотність покарання за порушення вимог антикорупційного законодавства в частині декларування недостовірної інформації та неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (Shakun, 2020). Однак, з огляду на положення ст. 366-2 КК України та практики її застосування, зміст норми містить певні недоліки. У зв'язку з цим, постає потреба в науковому опрацюванні зазначеної проблематики.

Матеріали та методи

Проблемні питання кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації та інших корупційних і пов'язаних з корупцією кримінальних правопорушень досліджували такі вчені, як В. В. Бабаніна – у праці «Structure of Mechanism of Implementation of Criminal Legislation» (2019), А. А. Вознюк – «Декларування недостовірної інформації та умисне неподання декларації: нові моделі заборонних кримінально-правових норм» (2020), О. О. Дудоров та ін. – «Unconstitutionality of criminal liability for filing inaccurate information in Ukraine: critical legal analyses» (2021), О. М. Костенко – «Щодо протидії корупції в Україні відповідно до концепції «антикорупційних лещат» (коментар кримінолога)» (2016), Міськів Д. М. – «Аналіз ознак об'єктивної сторони складу декларування недостовірної інформації» (2020), Р. О. Мовчан та ін. – «Криміналізація діянь, передбачених статтями 366-2 та 366-3 Кримінального кодексу України: аналіз на предмет відповідності принципу суспільної безпеки» (2022), В. М. Янівський – «Про підстави криміналізації діяння, передбаченого ст. 366-3 Кримінального кодексу України» (2022).

¹ Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України щодо вдосконалення відповідальності за декларування недостовірної інформації та неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування : Закон України від 29 черв. 2021 р. № 1576-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-20#Text>.

Попри істотний внесок зазначених науковців у вивчення проблемних питань кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації та інших корупційних і пов'язаних з корупцією кримінальних правопорушень, слід зазначити, що не всі аспекти досліджені.

Під час вивчення проблемних аспектів кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації використано такі методи наукового пізнання, як дедукції, діалектичний, догматичний (логіко-юридичний), індукції, моделювання, порівняльно-правовий, системний та інші.

Результати й обговорення

З моменту проголошення незалежності України корупція розглядається як загроза національній безпеці, стабільності та економічному зростанню держави. Корупція є одним з найнебезпечніших явищ для держави, що підриває авторитет органів державної влади, руйнує основні принципи, на які спирається будь-яка розвинута демократична держава (Aheienko, 2021).

Законом України від 14 жовтня 2014 року № 1698-VII «Про Національне антикорупційне бюро України»² до КК України було внесено низку змін, зокрема в примітці до ст. 45 КК України визначено перелік корупційних кримінальних правопорушень, а Законом України від 29 червня 2021 року № 1576-IX «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України щодо вдосконалення відповідальності за декларування недостовірної інформації та неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування»³ в примітку до ст. 45 КК України було внесено зміни, якими також передбачено перелік кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією. Ці нововведення обумовлені потребою протидії корупції не лише цивільно- чи адміністративно-правовими засобами, а й кримінально-правовими (Yurikov, 2021).

Законодавець також встановив заборону на звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення корупційних кримінальних правопорушень і кримінальних правопорушень, пов'язаних з

² Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1698-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>.

³ Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України щодо вдосконалення відповідальності за декларування недостовірної інформації та неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування : Закон України від 29 черв. 2021 р. № 1576-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-20#Text>.

корупцією, на підставі ст. 45, 46, 47, 48 КК України та від покарання чи його відбування на підставі ст. 74, 75, 79 81, 86, 89, 91 КК України, що є одним з ефективних кримінально-правових засобів протидії корупційним виявам. У такий спосіб було окреслено напрям державної політики у сфері протидії корупції – посилення відповідальності й утвердження принципу невідворотності покарання¹ (Yurikov, 2021).

Початок повномасштабної війни росії проти України та набуття кандидата на членство в Європейському Союзі лише посилили необхідність протидії корупції в нашій державі (Yurikov, 2022, 2023), оскільки другою за своєю значущістю загрозою національній безпеці України є корупція (Kolb, & Duchyminska, 2020; Kostenko, 2016). Пояснюється це серйозністю і багатоаспектністю шкоди, яку заподіює корупція, адже остання загрожує конституційним правам людини і громадянина, верховенству праву й утвердженню демократії, підриває довіру до органів влади, ускладнює економічний розвиток країни, порушує соціальну справедливість, руйнує правові і моральні засади життєдіяльності суспільства, створює негативний імідж України на міжнародній арені тощо (Dudorov et al., 2020; Mukhailenko, 2018). Зважаючи на це, не повинен дивувати факт того, що питання кримінально-правової протидії корупції та правопорушенням, пов'язаним із корупцією, завжди було актуальним у порядку денному як науковців (Dudorov, & Movchan, 2018; 2019), так, що істотно важливіше, і народних депутатів України.

Важливість охоронюваних ст. 366-2 та 366-3 КК України суспільних відносин є достатньою для встановлення кримінальної відповідальності за посягання на них. Водночас маємо визнати, що окрім дозволеної собі не лише багатьма правознавцями, а й Конституційним Судом України, виключно суб'єктивної оцінки того, що декларування недостовірної інформації та умисне неподання декларації безпосередньо не досягає рівня суспільної небезпечності для того, щоб визнаватися кримінальним правопорушенням, деякі науковці наводять причини, які, на їхнє переконання, вказують на недоцільність криміналізації досліджуваних посягань (Movchan, & Yanivskyi, 2022). Попри дискусійність питання криміналізації декларування недостовірної інформації, 4 грудня 2020 року КК України було

доповнено ст. 366-2 «Декларування недостовірної інформації»².

Підставою кримінальної відповідальності, відповідно до ч. 1 ст. 2 КК України, є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад кримінального правопорушення, передбаченого КК України³ (Babanina et al., 2021). Частина 1 ст. 366-2 КК України передбачає кримінальну відповідальність за умисне внесення суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей до декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, передбаченої Законом України «Про запобігання корупції», якщо такі відомості відрізняються від достовірних на суму від 500 до 2000 прожиткових мінімумів для працездатних осіб. Причому суб'єктом такого кримінального правопорушення є не всі суб'єкти декларування, а лише особи, які відповідно до ч. 1 і 2 ст. 45 Закону України «Про запобігання корупції» зобов'язані подавати декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування⁴. Для правильного розуміння змісту ознак складу аналізованого кримінального правопорушення потрібно розглянути положення Закону України «Про запобігання корупції» (Miskiv, 2020).

Відповідно до ст. 3 і 45 Закону України «Про запобігання корупції», суб'єктом декларування недостовірної інформації може бути: 1) Президент України, Голова Верховної Ради України, його Перший заступник та заступник, Прем'єр-міністр України, Перший віцепрем'єр-міністр України, віцепрем'єр-міністри України, міністри, інші керівники центральних органів виконавчої влади, які не входять до складу Кабінету Міністрів України, та їх заступники, Голова Служби безпеки України, Генеральний прокурор, Голова Національного банку України, його перший заступник та заступник, Голова та інші члени Рахункової палати, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Уповноважений із захисту державної мови, Голова Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Голова Ради міністрів Автономної Республіки Крим; 2) народні депутати України, депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутати місцевих рад, сільські, селищні, міські голови; 3) державні службовці, посадові особи місцевого самоврядування; 4) військові посадові особи Збройних Сил України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України та інших утворених відповідно до законів військових формувань, крім військово-

¹ Про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України з метою невідворотності покарання за корупційні кримінальні правопорушення: пояснювальна записка до проекту Закону України від 23 лют. 2021 р. № 5137. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71209.

² Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

³ Там само.

⁴ Там само.

службовців строкової військової служби, курсантів вищих військових навчальних закладів, курсантів вищих навчальних закладів, які мають у своєму складі військові інститути, курсантів факультетів, кафедр та відділень військової підготовки (Movchan, 2022); 5) судді, судді Конституційного Суду України, Голова, заступник Голови, члени, інспектори Вищої ради правосуддя, посадові особи секретаріату Вищої ради правосуддя, Голова, заступник Голови, члени, інспектори Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, посадові особи секретаріату цієї Комісії, посадові особи Державної судової адміністрації України, присяжні (під час виконання ними обов'язків у суді) (Cherniei et al., 2022); 6) особи рядового і начальницького складу державної кримінально-виконавчої служби, особи начальницького складу служби цивільного захисту, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, особи, які мають спеціальні звання Бюро економічної безпеки України; 7) посадові та службові особи органів прокуратури, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, Бюро економічної безпеки України, дипломатичної служби, державної лісової охорони, державної охорони природно-заповідного фонду, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, і центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику; 8) поліцейські; 9) Голова, заступник Голови Національного агентства з питань запобігання корупції; 10) члени Центральної виборчої комісії; 11) посадові та службові особи інших державних органів, у тому числі Фонду соціального страхування України та Пенсійного фонду, органів влади Автономної Республіки Крим; 12) члени державних колегіальних органів, у тому числі уповноважені з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель; 13) Керівник Офісу Президента України, його Перший заступник та заступники, уповноважені, прес-секретар Президента України; 14) Секретар Ради національної безпеки і оборони України, його помічники, радники, помічники, радники Президента України (крім осіб, посади яких належать до патронатної служби та які обіймають їх на громадських засадах); 15) члени правління Фонду соціального страхування України, Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття, Пенсійного фонду, Наглядової ради Пенсійного фонду; 16) посадові особи юридичних осіб публічного права, які не зазначені у п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції» (Cherniavskiy et al., 2021; Cherniei et al., 2021), члени Ради Національного банку України (крім Голови Національного банку України), особи, які

входять до складу наглядової ради державного банку, державного підприємства або державної організації, що має на меті одержання прибутку, господарського товариства, у статутному капіталі якого понад 50 відсотків акцій (часток) належать державі, члени Ради нагляду за аудиторською діяльністю Органу суспільного нагляду за аудиторською діяльністю, які не є особами, зазначеними у п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції», посадові особи та інспектори Інспекції із забезпечення якості Органу суспільного нагляду за аудиторською діяльністю, члени Ради Аудиторської палати України, посадові особи Аудиторської палати України та працівники комітету з контролю якості аудиторських послуг Аудиторської палати України та комітетів з контролю якості аудиторських послуг професійних організацій аудиторів та бухгалтерів, Голова, заступники Голови, інші члени Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, крім обраних з числа здобувачів вищої освіти та представників всеукраїнських об'єднань організацій роботодавців, а також посадові особи секретаріату Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти¹.

Слід зазначити, що деякі положення певним чином дублюють одне одного. Так, пп. «д» п. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції» частково дублює положення пп. «е» зазначеної статті. У зв'язку з цим, пропонуємо пп. «е» п. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції» виключити, а пп. «д» викласти в такій редакції: «д) особи рядового і начальницького складу державної кримінально-виконавчої служби, особи начальницького складу служби цивільного захисту, а також посадові та службові особи органів прокуратури, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, Бюро економічної безпеки України, дипломатичної служби, державної лісової охорони, державної охорони природно-заповідного фонду, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, і центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику»².

Крім того, у чинному законодавстві України відсутнє визначення декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Також не визначено, чи слід вважати повідомлення про суттєві зміни в майновому стані суб'єкта декларування декларацією чи доповненням до такої декларації. Суб'єкти декларування досить часто декларують

¹ Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#n439>.

² Там само.

недостовірну інформацію з метою приховування факту вчинення певного кримінального правопорушення і, відповідно, уникнення кримінальної відповідальності за нього. Майно, яке приховується від декларування, може бути легалізоване після того, як особа перестала бути суб'єктом декларування і, відповідно, через певний проміжок часу вже не зобов'язана подавати декларацію (Mykhailenko, 2016; Cherenkov, 2020; Cherniei et al., 2021).

Ще одним недоліком антикорупційного законодавства є те, що ст. 46 Закону України «Про запобігання корупції» вказує на інформацію, яка зазначається в декларації, причому не вказано те, чи обов'язкова така інформація чи ні. Хоча стаття і передбачає положення, які дозволяють не декларувати певні відомості, проте це не зазначено в ст. 366-2 КК України. Виходить так, що особа, заповнює декларацію і не вказує певні відомості, оскільки ст. 46 Закону України «Про запобігання корупції»¹ це дозволяє, причому можлива ситуація, коли відомості, які не вказані в декларації (дозволено не зазначати), складають у грошовому еквіваленті суму, яка перевищує 100, а може й 500 прожиткових мінімумів для працездатних осіб. У такому разі особу можуть притягнути до відповідальності, оскільки вона не зазначила достовірні відомості. Наприклад, особа не зазначила в щорічній декларації: 1) видаток у розмірі 49 прожиткових мінімумів для працездатних осіб; 2) фінансові зобов'язання у розмірі 49 прожиткових мінімумів для працездатних осіб; 3) подарунок у розмірі 4 прожиткових мінімумів для працездатних осіб. У сумі виходить 102 прожиткових мінімумів для працездатних осіб, що є підставою для притягнення особи до адміністративної відповідальності за ст. 172-6 Кодексу України про адміністративні правопорушення². На нашу думку, у Законі України «Про запобігання корупції» слід конкретно визначити, які відомості підлягають обов'язковому декларуванню, а які ні, причому вказати, що за недекларування таких відомостей особа не несе відповідальності. Аналогічні положення слід зазначити також у ст. 172-6 Кодексу України про адміністративні правопорушення³ і ст. 366-2 КК України⁴.

Зазначені доопрацювання чинних норм антикорупційного законодавства України сприя-

тимуть ефективнішому їх застосуванню, а також зменшенню кількості неправильного застосування положень Закону України «Про запобігання корупції» та КК України.

Висновки

Чинне антикорупційне законодавство України має низку недоліків, які можна встановити лише під час правозастосування. Зокрема, виявлено недоліки в Законі України «Про запобігання корупції» та КК України. З метою усунення проблемних аспектів кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації необхідно внести низку змін до національного законодавства.

Обґрунтовано необхідність пп. «е» п. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції» виключити, а пп. «д» викласти в такій редакції: «д) особи рядового і начальницького складу державної кримінально-виконавчої служби, особи начальницького складу служби цивільного захисту, а також посадові та службові особи органів прокуратури, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, Бюро економічної безпеки України, дипломатичної служби, державної лісової охорони, державної охорони природно-заповідного фонду, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, і центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику».

Аргументовано, що в Законі України «Про запобігання корупції» слід конкретно визначити, які відомості підлягають обов'язковому декларуванню, а які ні, причому вказати, що за недекларування таких відомостей особа не несе відповідальності. Аналогічні положення слід зазначити і в ст. 172-6 Кодексу України про адміністративні правопорушення і ст. 366-2 КК України.

¹ Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#n439>.

² Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 7 груд. 1984 р. № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

³ Там само.

⁴ Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

References

- [1] Aheienko, A.V. (2021). On the validity of criminalizing the declaration of unreliable information. *Entrepreneurship, economy and law*, 6, 170-174. doi: 10.32849/2663-5313/2021.6.27.
- [2] Azarov, D.S., Hryshchuk, V.K., & Savchenko, A.V. (et al.). (2018). *Scientific and practical commentary on the Criminal Code of Ukraine*. O.M. Dzhuzha, A.V. Sqavchenko, V.V. Cherniei (Eds.) (2nd ed.). Kyiv: Yurinkom Inter.
- [3] Babanina, V. (2019). Structure of Mechanism of Implementation of Criminal Legislation. *Scientific Journal of the National Academy of Internal Affairs*, 24(2), 81-86. doi: 10.33270/01191112.81.
- [4] Babanina, V., & Yurikov, O. (2020). Object of Intentional Damage to Communications Lines (Article 360 of the Criminal Code of Ukraine). *Scientific Journal of the National Academy of Internal Affairs*, 2(115), 86-93. doi: 10.33270/01201152.86.
- [5] Babanina, V., Ivashchenko, V., Grudzur, O., & Yurikov, O. (2021). Criminal protection of children's life and health: international experience. *Revista Cuestiones Politicas*, 39(71), 350-365. doi: 10.46398/cuestpol.3971.18.
- [6] Cherenkov, A.M. (2020). *Investigation of the declaration of unreliable information* (Doctoral dissertation, Kyiv, Ukraine).
- [7] Cherniavskiy, S., Babanina, V., Vartyletska, I., & Mykytchuk, O. (2021). Peculiarities of The Economic Crimes Committed with the Use of Information Technologies. *European Journal of Sustainable Development*, 10(1), 420-431. doi: 10.14207/ejsd.2021.v10n1p420.
- [8] Cherniei, V., Cherniavskiy, S., Babanina, V., & Ivashchenko, V. (2022). Criminal remedies and institutional mechanisms for combating corruption crimes: the experience of Ukraine and international approaches. *Juridical Tribune*, 12(2), 227-245. doi: 10.24818/TBJ/2022/12/2.05.
- [9] Cherniei, V., Cherniavskiy, S., Babanina, V., & Tykhonova O. (2021). Criminal Liability for Cryptocurrency Transactions: Global Experience. *European Journal of Sustainable Development*, 10(4), 304-316. doi: 10.14207/ejsd.2021.v10n4p304.
- [10] Cherniei, V., Cherniavskiy, S., Dzhuzha, A., & Babanina, V. (2021). Combating credit fraud: experience of Ukraine and some other European Countries. *Amazonia Investiga*, 10(42), 93-102. doi: 10.34069/AI/2021.42.06.9.
- [11] Dudorov, O.O., & Movchan, R.O. (2018). The National Agency for the Prevention of Corruption is guarding the "preliminary" line of anti-corruption: the main problems and ways to solve them. *Bulletin of the Luhansk State University of Internal Affairs named after E.O. Didorenko*, 3, 60-73.
- [12] Dudorov, O.O., & Movchan, R.O. (2019). Violation of restrictions on the receipt of gifts: problems of qualification and improvement of legislation. *Law journal of Donetsk University*, 1, 12-21. doi: 10.31558/2518-7953.2019.1.2.
- [13] Dudorov, O.O., Movchan, R.O., & Senyk, V.H. (2020). *Qualification of administrative offenses related to corruption (commentary on judicial practice)*. Kyiv: Dakor.
- [14] Kolb, O.H., & Duchymynska, L.M. (2020). Corruption as one of the threats to the national security of Ukraine. *Criminal executive system: Yesterday. Today. Tomorrow*, 1(7), 14-22.
- [15] Kostenko, O.M. (2016). Regarding combating corruption in Ukraine according to the concept of "anti-corruption vices" (comment of a criminologist). In *Corruption as a threat to the national security of Ukraine: we warn, oppose, prosecute: proceedings of the International Scientific and Practical* (pp. 150-153). Kyiv.
- [16] Miskiv, D.M. (2020). Analysis of the signs of the objective side of the composition of the declaration of unreliable information. *Social and legal studies*, 3(9), 119-123. doi: 10.32518/2617-4162-2020-3-119-123.
- [17] Movchan, R.O. (2022). *"Military" novels of the Criminal Code of Ukraine: law-making and law-enforcement problems*. Kyiv: Norma prava.
- [18] Movchan, R.O., & Yanivskiy, V.M. (2022). Criminalization of acts provided for by Articles 366-2 and 366-3 of the Criminal Code of Ukraine: analysis of compliance with the principle of public danger. *Legal scientific electronic journal*, 7, 74-78. doi: 10.32782/2524-0374/2022-7/14.
- [19] Mykhailenko, D.H. (2016). Justification of the need for the rules of the financial control mechanism to apply to persons who have ceased to perform the functions of the state or local self-government. *Carpathian Legal Gazette*, 2 (11), 68-73.
- [20] Mykhailenko, D.H. (2018). *The concept of criminal legal response to corruption crimes in Ukraine* (Doctoral thesis, Odesa, Ukraine).
- [21] Shakun, V.I. (2020). Anti-corruption policy of Ukraine: current problems and directions for improving the criminal legislation of Ukraine. In *Implementation of the state anti-corruption policy in the international dimension: proceedings of the 5th International Scientific and Practical Conference* (pp. 295-298), (vol. 1). Kyiv.

- [22] Vozniuk, A., Kamensky, D., Dudorov, O., Movchan, R., & Andrushko, A. (2021). Unconstitutionality of criminal liability for filing inaccurate information in Ukraine: critical legal analyses. *Cuestiones Políticas*, 39(69), 133-145. doi: 10.46398/cuestpol.3969.07.
- [23] Vozniuk, A.A. (2020). Declaration of unreliable information and intentional failure to submit a declaration: new models of prohibitive criminal law norms. *Bulletin of the Luhansk State University of Internal Affairs named after E.O. Didorenko*, 4(92), 104-120. doi: 10.33766/2524-0323.92.104-120.
- [24] Yanivskiy, V.M. (2022). On the grounds of criminalization of the act provided for in Art. 366-3 of the Criminal Code of Ukraine. *Legal journal of Donetsk National University named after Vasyl Stus*, 2, 168-178. doi: 10.31558/2786-5835.2022.2.16.
- [25] Yurikov, O. (2022). Counteracting planning, preparation, resolution and management aggressive war on the territory of Ukraine. In *Legal sciences and their role in the development of the legal culture of a modern man*. Riga: Baltija Publishing. doi: 10.30525/978-9934-26-209-8-9.
- [26] Yurikov, O. (2023). Criminal characteristics of willful destruction or damage of military property. In *Military offences and war crimes: background, theory and practice*. Riga: Baltija Publishing. doi: 10.30525/978-9934-26-302-6-37.
- [27] Yurikov, O.O. (2021). Exemption from serving a sentence with probation for committing corruption criminal offenses and corruption-related criminal offenses on the basis of agreements. *New Ukrainian law*, 5, 146-151. doi: 10.51989/NUL.2021.5.21.
- [28] Yurikov, O.O. (2021). The investigator as an official who occupies a responsible position, in the content of Art. 368, 368-5, 369 and 382 of the Criminal Code of Ukraine. In *Multidisciplindre forschung perspektiven, probleme und muster: proceedings of the 2nd International Scientific and Practical Conference* (pp. 111-112). Viden. doi: 10.36074/logos-26.11.2021.v1.37.

Список використаних джерел

- [1] Агеєнко А. В. Про обґрунтованість криміналізації декларування недостовірної інформації. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 6. С. 170–174. doi: 10.32849/2663-5313/2021.6.27.
- [2] Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / [уклад.: Д. С. Азаров, В. К. Гришук, А. В. Савченко та ін.] ; за ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернея. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ : Юрінком Інтер, 2018. 1104 с.
- [3] Babanina V. Structure of Mechanism of Implementation of Criminal Legislation. *Scientific Journal of the National Academy of Internal Affairs*. 2019. No. 24 (2). P. 81–86. doi: 10.33270/01191112.81.
- [4] Babanina V., Yurikov O. Object of Intentional Damage to Communications Lines (Article 360 of the Criminal Code of Ukraine). *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2020. № 2 (115). С. 86–93. doi: 10.33270/01201152.86.
- [5] Babanina V., Ivashchenko V., Grudzur O., Yurikov O. Criminal protection of children's life and health: international experience. *Revista Cuestiones Políticas*. 2021. Vol. 39. No. 71. P. 350–365. doi: 10.46398/cuestpol.3971.18.
- [6] Черенков А. М. Розслідування декларування недостовірної інформації : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2020. 270 с.
- [7] Cherniavskiy S., Babanina V., Vartyletska I., Mykytchuk O. Peculiarities of The Economic Crimes Committed with the Use of Information Technologies. *European Journal of Sustainable Development*. 2021. No. 10 (1). P. 420–431. doi: 10.14207/ejsd.2021.v10n1p420.
- [8] Cherniei V., Cherniavskiy S., Babanina V., Ivashchenko V. Criminal remedies and institutional mechanisms for combating corruption crimes: the experience of Ukraine and international approaches. *Juridical Tribune*. 2022. Vol. 12. No. 2. P. 227–245. doi: 10.24818/TBJ/2022/12/2.05.
- [9] Cherniei V., Cherniavskiy S., Babanina V., Tykhonova O. Criminal Liability for Cryptocurrency Transactions: Global Experience. *European Journal of Sustainable Development*. 2021. No. 10 (4). P. 304–316. doi: 10.14207/ejsd.2021.v10n4p304.
- [10] Cherniei V., Cherniavskiy S., Dzhuzha A., Babanina V. Combating credit fraud: experience of Ukraine and some other European Countries. *Amazonia Investiga*. 2021. No. 10 (42), P. 93–102. doi: 10.34069/AI/2021.42.06.9.
- [11] Дудоров О. О., Мовчан Р. О. Національне агентство з питань запобігання корупції на варті «попереднього» рубежу протидії корупції: основні проблеми та шляхи їх вирішення. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка*. 2018. Вип. 3. С. 60–73.
- [12] Дудоров О. О., Мовчан Р. О. Порушення обмежень щодо одержання подарунків: проблеми кваліфікації та вдосконалення законодавства. *Правничий часопис Донецького університету*. 2019. № 1. С. 12–21. doi: 10.31558/2518-7953.2019.1.2.

- [13] Дудоров О. О., Мовчан Р. О., Сенік В. Г. Кваліфікація адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією (коментар судової практики). Київ : Дакор, 2020. 508 с.
- [14] Колб О. Г., Дучимінська Л. М. Корупція як одна із загроз національній безпеці України. Кримінально-виконавча система: *Вчора. Сьогодні. Завтра*. 2020. № 1 (7). С. 14–22.
- [15] Костенко О. М. Щодо протидії корупції в Україні відповідно до концепції «антикорупційних лещат» (коментар кримінолога). *Корупція як загроза національній безпеці України: попереджаємо, протидіємо, переслідуюмо*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 29 листоп. 2016 р.). Київ, 2016. С. 150–153.
- [16] Міськів Д. М. Аналіз ознак об'єктивної сторони складу декларування недостовірної інформації. *Соціально-правові студії*. 2020. Вип. 3 (9). С. 119–123. doi: 10.32518/2617-4162-2020-3-119-123.
- [17] Мовчан Р. О. «Воєнні» новели Кримінального кодексу України: правотворчі та правозастосовні проблеми : монографія. Київ : Норма права, 2022. 241 с.
- [18] Мовчан Р. О., Янівський В. М. Криміналізація діянь, передбачених статтями 366-2 та 366-3 Кримінального кодексу України: аналіз на предмет відповідності принципу суспільної небезпеки. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 7. С. 74–78. doi: 10.32782/2524-0374/2022-7/14.
- [19] Михайленко Д. Г. Обґрунтування необхідності дії норм механізму фінансового контролю щодо осіб, які припинили виконувати функції держави або місцевого самоврядування. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2016. Вип. 2 (11). С. 68–73.
- [20] Михайленко Д. Г. Концепція кримінально-правової протидії корупційним злочинам в Україні : автореф. дис.... д-ра юрид. наук : 12.00.08. Одеса, 2018. 36 с.
- [21] Шакун В. І. Антикорупційна політика України: проблеми сьогодення та напрями вдосконалення кримінального законодавства України. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі* : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 9–10 груд. 2020 р.) : у 2 ч. Київ, 2020. Ч. 1. С. 295–298.
- [22] Vozniuk A., Kamensky D., Dudorov O., Movchan R., Andrushko A. Unconstitutionality of criminal liability for filing inaccurate information in Ukraine: critical legal analyses. *Cuestiones Políticas*. 2021. No. 39 (69). P. 133–145. doi: 10.46398/cuestpol.3969.07.
- [23] Вознюк А. А. Декларування недостовірної інформації та умисне неподання декларації: нові моделі заборонних кримінально-правових норм. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка*. 2020. Вип. 4 (92). С. 104–120. doi: 10.33766/2524-0323.92.104-120.
- [24] Янівський В. М. Про підстави криміналізації діяння, передбаченого ст. 366-3 Кримінального кодексу України. *Правничий часопис Донецького національного університету імені Василя Стуса*. 2022. № 2. С. 168–178. doi: 10.31558/2786-5835.2022.2.16.
- [25] Yurikov O. Counteracting planning, preparation, resolution and management aggressive war on the territory of Ukraine. *Legal sciences and their role in the development of the legal culture of a modern man* : monograph. Riga : Baltija Publishing, 2022. P. 180–197. doi: 10.30525/978-9934-26-209-8-9.
- [26] Yurikov O. Criminal characteristics of willful destruction or damage of military property. *Military offences and war crimes: background, theory and practice* : monograph. Riga : Baltija Publishing, 2023. P. 847–863. doi: 10.30525/978-9934-26-302-6-37.
- [27] Юріков О. О. Звільнення від відбування покарання з випробуванням за вчинення корупційних кримінальних правопорушень і кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, на підставі угод. *Нове українське право*. 2021. № 5. С. 146–151. doi: 10.51989/NUL.2021.5.21.
- [28] Юріков О. О. Слідчий як службова особа, яка займає відповідальне становище, у змісті ст. 368, 368-5, 369 і 382 КК України. *Multidisziplinäre forschung perspektiven, probleme und muster* : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (Відень, 26 листоп. 2021 р.). Відень, 2021. С. 111–112. doi: 10.36074/logos-26.11.2021.v1.37.

Problematic Aspects of Criminal Responsibility for Declaring False Information

SHAKUN Vasyi

Doctor of Law, Professor, Academician of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine, Professor of the Department of Criminal Law of the National Academy of Internal Affairs
Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9165-9190>

Abstract. On October 14, 2014, criminal liability was established for the submission by the subject of the declaration of knowingly inaccurate information in the declaration of a person authorized to perform the functions of the state or local self-government, provided for by the Law of Ukraine "On Prevention of Corruption", or the deliberate failure of the subject of the declaration to submit the specified declaration, (Article 366-1 of the Criminal Code of Ukraine). However, the Constitutional Court of Ukraine came to the conclusion that the use of legal constructions, which do not have a clear list of laws, makes it impossible to unambiguously define the scope of the subjects of the crime, and the reference norms make it impossible to establish the scope of their addressees. On the basis of the aforementioned decision of December 4, 2020, in accordance with the Law of Ukraine "On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine on Establishing Liability for Declaring Unreliable Information and Failure to Submit by the Declaring Subject the Declaration of a Person Authorized to Perform the Functions of the State or Local Self-Government" Art. 366-1 of the Criminal Code of Ukraine was excluded and supplemented by Art. 366-2 of the Criminal Code of Ukraine. The purpose of the article is to analyze problematic aspects of criminal liability for declaring false information. During the study of problematic aspects of criminal responsibility for declaring false information, such methods of scientific knowledge as deduction, dialectical, dogmatic (logical-legal), induction, modeling, comparative-legal, systemic and others were used. Achieving the final goal of the research subject with qualitatively new scientific results was facilitated by the application of appropriate methods of cognition based on the concept of defining three main levels of methodology and the basic provisions of the general theory of law interpreted in relation to criminal legislation. It was established that the current anti-corruption legislation of Ukraine has a number of shortcomings that can be detected only during law enforcement. In order to improve the implementation of criminal legislation in terms of responsibility for declaring false information, the necessity of paragraphs "e" clause 1 of Art. 3 of the Law of Ukraine "On Prevention of Corruption" to be excluded, and para. "d" should be written as follows: "e) members of the rank-and-file and senior staff of the state criminal enforcement service, senior staff of the civil protection service, as well as officials and employees of the prosecutor's office, the Security Service of Ukraine, the State Bureau of Investigation, the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine, the Bureau of Economic Security of Ukraine, the diplomatic service, state forest protection, state protection of the nature reserve fund, the central executive body that implements the state tax policy, and the central executive body that implements the state customs policy". The imperfect design of individual criminal law norms causes not only theoretical professional discussions, but also affects law enforcement activities. Deficiencies in the Law of Ukraine on Prevention of Corruption" and the Criminal Code of Ukraine were revealed. In order to eliminate the problematic aspects of criminal liability for declaring false information, it is necessary to make a number of changes to the national legislation. Based on the analysis carried out, it is argued that the Law of Ukraine "On Prevention of Corruption" should specifically define which information is subject to mandatory declaration and which is not, while specifying that a person is not responsible for non-declaration of such information. Similar provisions should be noted in Art. 172-6 of the Code of Ukraine on administrative offenses and Art. 366-2 of the Criminal Code of Ukraine

Keywords: criminal liability; opposition; corruption; declaration; official; false information